APOLLINARIUS, O JEDNOTĚ (FRAGMENTY)

Když Pavel správně volá: Ve všemocném a jediném Bohu *žijeme, pohybujeme se a jsme* (Sk 17,28), pak je také dostačující, aby jedna vůle Boží skrze Slovo, které přebývá v těle, ono tělo oživila a rozpohybovala, neboť Boží činnost (ἐνεργεία) zaujala místo duše a lidské mysli.[1] Právě proto i Jan ohlašuje jeho příchod z nebe jako přebývání,[2] když říká: *Slovo se stalo tělem* (J 1,14) a nepřídává „i duší". Není totiž možné, aby dva intelektové a volní principy spolu existovaly v jednom těle, aniž by jeden nezápasil s druhým svou vlastní vůlí a činností.[3] Proto slovo nepřijalo lidskou duši, ale pouze Abrahámovo semeno.[4] Šalamounův chrám bez duše, bez mysli a bez vůle předznamenal chrám Ježíšova těla.[5]

[1] Apollinarius rozlišuje duši (ψυχή, psyché) a mysl či inteligenci (νοῦς, nús). Duše působí v celém těle a prostupuje jej. V jiných apollinaristických textem můžeme objevit, že božský Logos zaujímá místo pouze mysli. Zde je autor radikální a jasně hovoří o duši a mysli.

[2] Σκήνωσις (skénosis) znamená „vystavět dům nebo rozbít stan" a tedy „přebývání, pobyt". Apollinarius nazývá vtělení tímto termínem, čímž chce zdůraznit, že tělo je „dům, stan", do něhož přichází Slovo, jež se v něm zabydlí. Na tomto místě bychom samozřejmě spíše čekali výraz „vtělení".

[3] Apollinarius nehodlá připustit, že Bůh Otec má svou vůli i činnost, stejně jako Bůh Syn. A tvrdí, že mezi těmito dvěma autonomními vůlemi a činnostmi by muselo vznikat napětí.

[4] Tedy pouze tělo.

[5] Zde je nejjasněji vysvětleno kristologické myšlení Apollinaria, podle něhož není možné, aby existovaly dva rozdílné a nezávislé principy v jedné osobě. Jednota osoby by tak byla vnější, což by mohlo vést k napětí mezi oněmi principy, tedy mezi myslí a vůlí. Nahrazením duše Slovem (Logem) umožňuje podle Apollinaria nutnou jednotu, která je nezbytná ke spáse člověka. Tedy i Ježíšovo tělo je chrám, chrám Slova, nikoli duše.

JOVINIÁNOVI

Jedná se o list, kolující pod jménem Atanasia, aby byla zajištěna jeho „pravověrnost“.

1. Vyznáváme, že Boží Syn, věčně zplozený před věky, byl v posledních časech zrozen pro naši spásu z Marie podle těla, jak učí božský Apoštol: *Když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy*, (Gal 4,4) a že tenýž Syn Boží je rovněž Bůh podle ducha, avšak Syn člověka podle těla, že existuje jediný Syn, ne dvě přirozenosti, jedna hodná kladnění a druhá klanění nehodná, nýbrž jediná přirozenost Božího Slova, vtělená a spolu s jeho tělem hodná klanění jedniným aktem klanění.[6] Neexistují ani dva synové, jeden pravý Syn Boží hodný klanění a druhý člověk z Marie klanění nehodný, z milosti narozený syn Boží podobně jako ostatní lidé, ale, jak jsem řekl, jeden Syn Boží z Boha, tentýž a ne jiný, který se narodil z Marie podle těla na konci časů.[7] Tak i anděl, jenž Marii, která se otázala: *Jak se to může stát, vždyť nežiji s mužem?*, odpověděl: *Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní; proto i tvé dítě bude svaté a bude nazváno Syn Boží* (Lk 1,34-35).

2. Tak tedy ten, který byl zrozen z Panny Marie, je Synem Božím a pravým Bohem podle přirozenosti, ne milostí či tím, že by měl podíl na božství. Člověkem je pouze podle těla, které přijal z Marie, avšak podle ducha je Synem Božím a Bohem. On protrpěl naše trápení podle těla, jak je psáno: *Když tedy Kristus podstoupil tělesné utrpení za nás*[8]… (1 Pt 4,1) a jinde: *On neušetřil svého vlastního Syna, ale za nás za všecky jej vydal* (Řím 8,32),[9] ale zůstal netečný a nezměněný podle božství v souladu s tím, co vyřkl prorok: *Já jsem Bůh a nezměnil jsem se*. (Mal 3,6). Zemřel naší smrtí podle těla pro naše hříchy, aby kvůli nám zničil smrt svou smrtí

---

[6] Jedna jediná přirozenost Božího Logu je definice, která výstižně shrnuje Apollinariovu christologii a stane se základem monofisismu, protože zaručuje jednotu Krista a umožňuje, že tato jednota pojme i vlastnosti typické pro člověka.
Vyvstává však problém s προσκύνησις (proskýnesis). Na Východě je προσκύνησις aktem klanění, které náleží pouze Bohu, nikdy člověku. Spočívá v hlubokém poklonění, které ještě dnes můžeme vidět v pravoslavném světě, kdy se věřící klaní Nejsvětější Trojici. V latinské tradici se hovoří o *genuflexio*, tedy pokleknutí. Προσκύνησις náleží Kristu jakožto Bohu, ne jakožto člověku. Apollinarius tvrdí, že existuje jediná přirozenost vtěleného Slova, jež spolu s tělem zasluhuje jediný akt klanění. Tato přirozenost je tedy božská.
Zdá se, že toto pojednání není užitečné. Musíme si ale uvědomit, že existuje neoddělitelné spojení mezi vírou a liturgií. Podle starověkých spisovatelů totiž modlitba heretika nemá žádnou cenu. Kdo nevěří pravověrně, není schopen se správně modlit.

[7] Apollinarius chce vysvětlit jednotu Božího Syna, tedy jakým způsobem se vytvoří jednota z božského a lidského prvku. Prohlašuje, že nemáme uvažovat o dvou synech, ale o jednom Bohu, a proto musíme vyloučit jednotu, která by vznikla působením milosti. My křesťané jsme totiž Boží děti právě působením milosti, ale u Krista je tomu jinak. Ježíš je Boží Syn ne podle milosti, ale něčím více (později bude problém vyřešen spojením κατ'ὑπόστασιν, podle hypostaze). Apollinarius tedy správně pochopil, že jednota Božího Syna není totožná s jednotou lidské osoby. Vydal se správným směrem, ale svou pozici dovedl do extrému, k monofyzismu, čímž se zmýlil.

[8] „Za nás“ Apllinář vložil do biblického textu.

[9] Podle Apollinaria spojení božského a lidského prvku v Ježíši Kristu musí být velmi pevné, proto odmítá spojení, které by vzniklo pouze milostí či účastí na božství (οὐ χάριτι καί μετουσίᾳ).

podle slov Apoštola: *Smrt je pohlcena, Bůh zvítězil! Kde je, smrti, tvé vítězství? Kde je, smrti, tvá zbraň?* (1 Kor 15,54-55) a ještě: *Kristus zemřel za naše hříchy podle Písem*. (1 Kor 15,3), zůstal však nesmrtelný a smrtí neporažen díky božství, jakožto netečná moc Otce, jak pravil Petr: *Smrt ho nemohla udržet ve své moci*. (Sk 2,24) Vystoupil na nebesa a usedl po Otcově pravici podle těla, které patřilo Slovu, vyvýšeného ze země na nebesa, jak bylo řečeno Davidem: *Výrok Pána mému pánu: Zasedni po mé pravici, já ti položím tvé nepřátele za podnoží k nohám*. (Ž 110 (109),1).[10] To potvrdil sám Pán i apoštolové. Podle božství je neomezený a od věčnosti objímá každé místo spolu s Otcem jako Otcova nevysvětlitelná moc, jak učí Pavel: *Kristus je Boží moc a Boží moudrost*. (1 Kor 1,24) Tentýž Syn Boží a Bůh přichází, jak bylo ohlášeno, aby soudil živé i mrtvé, jak praví Apoštol: neboť soudí *to, co je skryto ve tmě*, *a zjeví* to, co je skryto v *srdcích* a každého podle jeho zásluh *pochválí* či pokárá. (srov. 1 Kor 4,5)

3. Jestliže tedy někdo vyučuje proti těmto věcem z božských Písem a tvrdí, že jeden je Syn Boží a jiný člověk z Marie, který se stal synem díky milosti jako my, jakoby existovali dva synové, jeden podle přirozenosti Syn Boží, tedy z Boha, a jeden podle milosti, tedy člověk z Marie, nebo jestliže kdo říká, že tělo našeho Pána pochází shůry, a ne z Panny Marie, nebo že božství bylo proměněno do těla nebo že bylo smícháno či změněno, nebo že božství Syna trpělo nebo že Pánovo tělo, jakožto tělo lidské ani jakožto tělo Pána a Boha, není hodné klanění, toho odsuzuje všeobecná církev přesvědčena tím, co vyslovil Apoštol: *Jestliže vám někdo hlásá jiné evangelium než to, které jste přijali, budiž proklet!*

přeložil P. František Staněk

[10] Podle Apollinaria nesedí po Otcově pravici dokonalý člověk, nýbrž jen tělo, v němž přebývalo Slovo. Z toho vyplývá, že ten, kdo sedí po pravici Otce, nemá duši, ale pouze tělo. Podle pravověrné nauky ovšem na nebesích přebývá dokonalý člověk Ježíš Kristus.

DE UNIONE

Ἐπεὶ γὰρ ἄριστα Παῦλος βοᾷ «Ἐν τῷ παντοκράτορι θεῷ καὶ μόνῳ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν (Act. 17,28)», ἤρκει καὶ μόνον τὸ αὐτοῦ θέλημα διὰ τοῦ ἐν τῇ σαρκὶ σκηνώσαντος λόγου πρὸς τὸ ταύτην ζωοποιεῖν καὶ κινεῖν, ἀναπληρούσης τῆς θείας ἐνεργείας τὸν τῆς ψυχῆς τόπον καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου νοός.
Ὅθεν καὶ σκήνωσιν ὁ Ἰωάννης τὴν ἐπιδημίαν αὐτοῦ τὴν ἐξ οὐρανῶν ὀνομάζει· εἰπὼν γὰρ ὅτι Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο (Io 1,14), οὐ προσέθηκε «καὶ ψυχή». Ἀδύνατον γὰρ δύο νοερὰ καὶ θελητικὰ ἐν τῷ ἅμα κατοικεῖν, ἵνα μὴ τὸ ἕτερον κατὰ τοῦ ἑτέρου ἀντιστρατεύηται διὰ τῆς οἰκείας θελήσεως καὶ ἐνεργείας. Οὐκοῦν οὐ ψυχῆς ἀνθρωπίνης ἐπελάβετο ὁ λόγος, ἀλλὰ μόνου σπέρματος Ἀβραάμ· τὸν γὰρ τοῦ σώματος Ἰησοῦ ναὸν προδιέγραψεν ὁ ἄψυχος καὶ ἄνους καὶ ἀθελὴς τοῦ Σολομῶντος ναός.

AD IOVIANUM

Πρὸς Ἰοβιανὸν
1. Ὁμολογοῦμεν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν πρὸ αἰώνων ἀιδίως γεννηθέντα, ἐπ' ἐσχάτων τῶν αἰώνων διά τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας γεγεννῆσθαι κατὰ σάρκα, ὡς ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκει λέγων· «ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός» (Ep. Gal. 4,4)· καί εἶναι τὸν αὐτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ θεὸν κατά πνεῦμα, υἱὸν δὲ ἀνθρώπου κατὰ σάρκα, οὐ δύο φύσεις τὸν ἕνα υἱόν, μίαν προσκυνητήν καὶ μίαν ἀπροσκύνητον, ἀλλά μίαν φύσιν τοῦ θεοῦ λόγου σεσαρκωμὲνην καὶ προσκυνουμένην μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μιᾷ προσκυνήσει· οὐδὲ δύο υἱούς, ἄλλον μὲν υἱὸν θεοῦ ἀληθινὸν καὶ προσκυνούμενον, ἄλλον δὲ ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον μὴ προσκυνούμενον, κατὰ χάριν υἱὸν θεοῦ γενόμενον, ὡς καὶ ἄνθρωποι, ἀλλά τὸν ἐκ θεοῦ, ὡς ἔφην, ἕνα υἱὸν θεοῦ καὶ τὸν αὐτὸν καὶ οὐκ ἄλλον καὶ ἐκ Μαρίας γεγεννῆσθαι κατὰ σάρκα ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· ὡς ὁ ἄγγελος τῇ θεοτόκῳ Μαρία λεγούσῃ «πῶς τοῦτο ἔσται, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκως;» ἔλεγε· «πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ» (Ev. Luc. 1,35).
2. Ὁ τοίνυν γεννηθεὶς ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας υἱὸς θεοῦ φύσει καὶ θεὸς ἀληθινός, καὶ οὐ χάριτι καί μετουσίᾳ, κατά σάρκα μόνον τὴν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπος, κατὰ δὲ πνεῦμα ὁ αὐτὸς υἱὸς θεοῦ καὶ θεὸς παθῶν μὲν τά ἡμέτερα πάθη κατὰ σάρκα, ὡς γέγραπται· «Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί» (1 Ep. Pet. 4,1) καί πάλιν· «ὃς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν» (Ep. Rom. 8,32). ἀπαθὴς δὲ διαμείνας καὶ ἀναλλοίωτος κατὰ τὴν θεότητα, κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ προφήτου· «ἐγὼ θεὸς καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι» (Mal. 3,6). ἀποθανὼν μὲν τὸν ἡμέτερον θάνατον κατὰ σάρκα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἵνα τὸν θάνατον ἀνέλῃ διά τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν θανάτου, κατὰ τὸν λέγοντα ἀπόστολον· «κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος· ποῦ σου θάνατε τὸ νῖκος ποῦ σου ᾅδη τὸ κέντρον;» (1 Ep. Cor. 15,55), καί πάλιν· «Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς» (1 Ep. Cor. 15,3). ἀθάνατος δὲ καὶ ἀκράτητος τῷ θανάτῳ διαμείνας διά τὴν θεότητα, ὡς ἀπαθὴς τοῦ πατρὸς δύναμις, κατά τὸν λέγοντα Πέτρον· «οὐ γὰρ ἦν, φησι, δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θανάτου» (Act. Ap. 2,24). ἀνελθὼν εἰς οὐρανοὺς καὶ καθήμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς κατά τὴν ἀπὸ γῆς [εἰς οὐρανοὺς] ὑψουμένην σάρκα τοῦ λόγου, κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Δαβίδ· «εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου» (Ps. 109,1), καί ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου βεβαιούμενον καί τῶν ἀποστόλων· κατά δὲ τὴν θεότητα ἀπερίληπτος πάντα τόπον περιέχων μετά τοῦ πατρὸς ἐξ ἀϊδίου ὡς πατρική καὶ ἄρρητος δύναμις, κατὰ τὸν διδάσκοντα Παῦλον· «Χριστὸς θεοῦ δύναμις καί θεοῦ σοφία» (1 Ep. Cor. 1,24)· ἐρχόμενος ὁ αὐτὸς υἱὸς θεοῦ καὶ θεός, ὡς ἐπηγγείλατο, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὥς φησι ὁ ἀπόστολος·

«τοῦ κρίνοντος τά κρυπτά τοῦ σκότους καί φανεροῦντος τά κρυπτὰ τῶν καρδιῶν καὶ τὸν ἔπαινον καί τὴν μέμψιν κατ᾽ ἀξίαν φέροντος ἑκάστῳ» (1 Ep. Cor. 4,5).

3. Εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ἐκ τῶν θείων γραφῶν διδάσκει, ἕτερον λέγων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἕτερον τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον, κατὰ χάριν υἱοποιηθὲντα ὡς ἡμεῖς· ὡς εἶναι δύο υἱούς, ἕνα κατὰ φύσιν υἱὸν θεοῦ, τὸν ἐκ θεοῦ, καὶ ἕνα κατὰ χάριν, τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον· ἢ εἴ τις τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν σάρκα ἄνωθεν λέγει καὶ μὴ ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας ἢ τραπεῖσαν τήν θεότητα εἰς σάρκα ἢ συγχυθεῖσαν ἢ ἀλλοιωθεῖσαν, ἢ παθητὴν τὴν τοῦ υἱοῦ θεότητα ἢ ἀπροσκὺνητον τήν τοῦ κυρίου ἡμῶν σάρκα ὡς ἀνθρώπου, καὶ μὴ προσκυνητὴν ὡς κυρίου καὶ θεοῦ σάρκα, τοῦτον ἀναθεματίζει ἧ καθολική ἐκκλησία πειθομένη τῷ [θείῳ] ἀποστόλῳ λέγοντι· «εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρά ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω» (Ep. Gal. 1,9).